

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. iij. Quomodo causa prima, & causa secunda coniungantur ad operandum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

Secunda
obiectio.

Obiicitur secundò, Nihil esse potest determinatio sui ipsius: sed actio causæ primæ determinat ad indiuiduum actionem causæ secundæ: ergo actio causæ primæ differt ab actione causæ secundæ. Deinde si causæ secundæ subordinatur causæ primæ in agendo, & ab illa pendet, necesse est ut actio causæ secundæ pendeat ab actione causæ primæ: ergo est necesse ut distinguatur.

Resp. actionem causæ secundæ determinari quidem formaliter ad indiuiduum ab actione causæ primæ, sed non determinari effectiue. Id est, Deus determinat actionem causæ secundæ eo ipso, quod elicit hanc numero actionem, quam elicit etiam causæ secundæ de se omnino indifferens ad quodlibet indiuiduum actionis. Ad argumentum ergo distinguo maiorem; nihil potest esse determinatio sui ipsius effectiua, concedo; formalis, nego. Deinde falsum est, quod actio causæ secundæ debet subordinari actioni causæ primæ, sicut causæ secundæ subordinatur causæ primæ; nam sufficit quod actio causæ secundæ subordinetur Dei omnipotentia, nec requiritur quod subordinetur actioni omnipotentia.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertio, Si sit actio vna Dei & creaturæ, vel hæc actio prius naturā pendet à Deo, quā à causæ secundæ, vel prius pendet à causæ secundæ quā à Deo. Si prius à Deo: ergo concursus Dei determinat & necessitat voluntatem; si prius à causæ secundæ: ergo in illo priori naturæ causæ secundæ independentem à Deo agit.

Resp. distinguendam esse prioritatem temporis, prioritatem rationis, & prioritatem naturæ. Primum enim certum est, quod actio Dei non est prior tempore, quā actio creaturæ; simul enim agunt ambæ causæ. Secundò certum etiam est, quod nec actio Dei prius naturā est à Deo, quā à creatura, nec prius à creatura, quā à Deo: quia cum sit eadem actio, non causatur actio creaturæ ab actione Dei. Actio itaque illa simul, tum tempore, tum naturā prodit à causæ primæ, & à causæ secundæ, quia cum illæ sint duæ causæ partiales partialitate causæ, non partialitate effectus, nulla earum potest agere, aut actionem inchoare sine consortio alterius; sicut constat, habitum supernaturalem, & potentiam ita simul agere, ut actus neque prius pendeat ab habitu quā à potentia, neque prius à potentia quā ab habitu. Verum verò prius ratione actio à causæ primæ prodeat, quā à causæ secundæ, dicitur scilicet.

Quarta ob-
iectio.

Obiicitur quartò, Id quo causæ secundæ determinat causam primam ad præbendum actualem concursum, non est actualis concursus Dei: sed actio creaturæ est id, quo causæ secundæ determinat causam primam ad exhibendum actualem concursum: ergo actio creaturæ non est actualis concursus Dei. Maior evidens est, quia si concursus Dei determinaret Deum ad præbendum concursum actualem, Deus prius videret suum concursum futurum, quā vellet illum esse futurum. Hæc est præcipua huius materiæ difficultas, ut patebit ex quarta sectione, ubi plenius illa dissoluitur. Nunc breuiter

Respondeo distinguendo maiorem; id quo causæ secundæ determinat causam primam ad præbendum actualem concursum, non est realiter actualis concursus Dei, negatur; non est formaliter actualis concursus Dei, conceditur: nam actio eadem prout est causæ secundæ, determinat causam primam ad eandem actionem, quæ sub alia formalitate à Deo erit. Sed hoc, ut vides, difficillimum est, & longiori postea egebit explicatione.

SECTIO III.

Quomodo causa prima, & causa secundæ coniungantur ad operandum.

Exposita existentia, & quidditate concursus diuini, sequitur tertium caput, quod propositum; modus nimirum, quo Deus suum illum concursum exhibet: certum enim est, illum exhiberi nullo modo posse, nisi coniungantur simul ad operandum duæ illæ causæ; cum enim illæ simul ad eandem actionem concurrant, oportet ut coniungantur ad operandum: non possunt autem coniungi nisi vel causa prima determinet causam secundam, vel causa secundæ determinet primam. Cum enim non casu conueniant, & per accidens ad eandem actionem, sed ex instituto, & per se, omnino necesse est, ut vna determinet alteram, vel certè quod ambæ determinentur ab altera superiore; quod vltimum dici nullo modo potest, ut patet. Sequitur ergo, necesse omnino esse, ut vel causa prima determinet secundam, vel quod secundæ determinet primam. Quod ut exponam clarissime, statuendum mihi videtur primò, quod causæ secundæ, præsertim libera, determinet causam primam, non autem ab ea determinetur ad operandum. Secundò, ad quid determinet, siue utrū causæ secundæ determinet primam ad speciem & exercitium actus. Tertio, utrū determinatio ad indiuiduum sit à causæ primæ. Quarto, quale sit Dei decretum concurrenti cum causis liberis. Quintò, quomodo, & per quid causæ secundæ libera determinet causam primam. In quibus exponendis si fieri copiosior, dandum grauitati & obscuritati difficultatis.

§. I.

Utrū causa secundæ determinet causam primam ad concurrendum; an verò causæ primæ determinet secundam ad operandum.

DE solo hîc loquor generali & naturali concursu Dei ad actus naturales causæ secundæ; de auxiliis autem gratiæ diuinæ ad opera supernaturalia, ad quæ Deus sine dubio præuenit voluntatem, illamque specialiter comitatur à principio usque ad finem: de illo (inquam) gratiæ concursu, nullam hîc pono disputationem, cum sciam quid Cathedra Petri prohibuerit, & quid philosophicum institutum postulet; cuius fines intra solam naturam descripti sunt, & extra quos egredi alienum esset ab instituto.

Dico primò. Causæ secundæ ita determinat causam primam ad præbendum concursum generalem ad omnes actus naturales, ut causæ primæ nullo modo determinet secundam ad operandum.

Hanc assertionem ut solidè demonstrarem, necesse in primis est declarare, quid dicant Authores illi, qui censent causam primam concurrendo sic coniungi causæ secundæ, tum necessariæ, tum liberæ, ut tota determinatio ad operandum sit à causæ primæ. Ad quod

Obserua, tria esse quibus tota continetur aduersariorū sententia, quæ asserit causam secundam impelli, moneri, determinari ad opus à causæ primæ. Docent enim primò, determinationem illam, & motionem dari, aut negari causis secundis ex sola Dei voluntate antecedenter ad omnem cognitionem & consensum creaturæ, adeò ut voluntas

Causa pri-
ma & se-
cunda con-
iungi de-
bent ad
operan-
dum.Status qua-
tionis.

Assertio.

Explicatio
contrariæ
sententiæ.

Quæst. IV. Sect. III. de Concurſu diuino. 163

luntas creata non poſſit efficere vt illa determinatio ſit, vel non ſit; cum prior ſit omni actu illius voluntatis. Secundò docent, illam eſſe huiusmodi, vt poſtquam ſemel eſt præſens, implicet omnino vt agat. Tertio volunt, neceſſitatem huius determinationis oriri ex intrinſeca & eſſentiali ſubordinatione cauſæ ſecundæ cuiuſlibet ad cauſam primam; atque ita voluntatem, ſiue malè agat, ſiue benè, ſemper determinari, & impelli ad operandum. Ita cenſent grauiſſimi multi Doctores ex recentiori ſchola S. Thomæ, contra quos

Prima ratio ex authoritate. Prima demonſtratio ſit ex multiplici authoritate. Vt autem eloquia Scripturarum, decrèta Conciliorum, ſuffragia Patrum, quæ ad hanc rem ſunt innumera, & clariſſima, prætermittam, quia præſcriptos, vt dixi, ſines naturalis Philoſophiæ non egredior,

Pura teſtimonia S. Thomæ. Primum ſit, & clariſſimum teſtimonium S. Thomæ, cuius doctrinæ ac omnibus principiis repugnat aſſerere, quod cauſa prima determinet cauſam ſecundam ad operandum: quod manifeſtè ſic demonſtro. Qui ponunt determinationem actus creaturæ eſſe à cauſa prima, volunt primò concurſum Dei eſſe aliquam entitatem realem à Deo productam in cauſa ſecunda, priuſquàm illa ſuam effundat operationem; hoc autem apertè negat S. Doctor opuſculo 9. q. 38. & quæſt. 22. de veritate, art. 8. & prima ſecunda, quæſt. 49. art. 4. & quæſt. 50. art. 5.

Secundò negant, quod cauſa ſecunda determinet primam, quod tamen expreſſè habetur lib. 3. contra Genes. c. 66. n. 5. vbi ait S. Doctor, cauſas ſecundas eſſe quaſi particulantes, & determinantes actionem primi agentis. Quæſt. 1. de potentia, art. 4. ad tertium: Dicendum, inquit, quòd licet cauſa prima maxime influat in effectum, tamen eius influentia per cauſam proximam ſpecificatur & determinatur. Idem aſſerit q. 5. de veritat. art. 9. ad 10.

Tertio negant, quod voluntas ſe ipſam determinet ad agendum: S. verò Thomas ſemper hoc aſſerentiſſimè affirmat quæſt. 22. de veritate, art. 5. ad 5. Hoc eſt (inquit) proprium voluntatis, vt voluntas eſt, quod ſit domina ſuorum actuum. Et de potentia, q. 9. art. 1. ad 3. Sole ſubſtantie rationales habent dominium ſui actus, inque in ipſis eſt agere, & non agere. Et prima ſecunda, q. 9. art. 6. ad 3. Homo per rationem determinat ſe ad volendum hoc, vel illud, quod eſt verè bonum, vel apparens bonum. Et in 2. diſt. 25. quæſt. 1. art. 1. ad 3. poſt allatum diſcrimen cauſæ neceſſariæ & liberæ, ſic addit: Sed tamen determinatio actionis, & ſine in poteſtate liberi arbitrij conſiſtitur, unde remanet ſibi dominium ſui actus. Et diſt. 28. q. 1. art. 1. Non eſſet (inquit) homo liberi arbitrij, niſi ad eum determinatio ſui operis pertineret, vt ex proprio iudicio eligeret hoc aut illud. Et diſt. 39. q. 1. art. 1. Ipſa autem potentia voluntatis, quantum in ſe eſt, indifferens eſt ad plura, ſed quod determinat eſt ex eo in hunc actum, vel in illum, non eſt ab alio determinante, ſed ab ipſa voluntate. Certè quid dici poſſit clariùs, non video. Mitto plura, & ſanè innumera.

Quarto aſſerit ſententia quam impugno, cauſam ſecundam liberam ab extrinſeco ſic determinari antecedenter, vt poſita ea determinatione, voluntas non poſſit non agere; hoc autem negat S. Thomas frequentiffimè, v. g. q. 24. de veritate, art. 1. ad 14. Non oportet (inquit) quod humana mentes ſint determinatæ ad aliquos effectus, ſed reſpectu multorum efficaciam habent, ratione cuius conuenit eis libertas. Et quæſt. 2. art. 6. Ex hoc dicitur, aliquid eſſe neceſſarium, quòd eſt immuſibiliter determinatum ad vnum. Et quæſt. 2. de potentia, art. 1. 2. Voluntas in quantum voluntas eſt, cum ſit libera, ſi habet ad vnumlibet; poteſt

A enim agere, & non agere; ſic vel ſe agere; velle, non velle. In ſecundum diſt. 28. quæſt. 1. art. 2. ad quartum, ait, Naturalia neceſſario agere, non libera; quia homo habens virtutem po. eſt ex non vti. Et quæſt. 6. de malo, art. unico, ait, diſpoſitionem non ſubiacentem voluntati, mouere ex neceſſitate, non quæ poteſt remoueri. Denique prima ſecunda, quæſt. 1. 6. art. 4. Quia (inquit) voluntas eſt actuum principium, non determinatum ad vnum, ſic Deus ipſam mouet, quòd non ex neceſſitate ad vnum determinat, ſed remanet motus eius contingens, & non neceſſarius. Cætera ſi perfequar, infinitus ſim.

B Quintò contendunt aduerſarij, voluntatem creatam determinari etiam ad actum malum: contrarium clariùs tradit S. Doctor, quàm ſi radiis ſolaribus exſcripiſſet, v. g. in ſecundum, diſt. 37. quæſt. 2. art. 1. ad primum. Prima ſecunda, quæſt. 8. art. 1. Nihil poteſt (inquit) directe eſſe cauſa peccati, niſi quòd poteſt mouere voluntatem ad agendum. Si Deus voluntatem peccantem determinat, mouet eam ad agendum: ergo ex mente S. Thomæ Deus erit cauſa peccati. Alia prætermitto; ſatis hæc ſint, vt videas quàm clare negat S. Thomas id quòd noui eius diſcipuli tam certò aſſerunt.

Secundum verò eſt teſtimonium ex antiquioribus, & grauioribus Thomiſtis, quos manifeſtè conſtat negaſſe determinationem cauſæ ſecundæ à cauſa prima concurrente; ſic thim omnino doceant Aegid. Rom. in 2. diſt. 1. q. 2. art. 6. & diſt. int. 25. quæſt. 1. art. 3. Paludan. in 3. diſt. 18. art. 1. 2. 3. Heruæus quodlib. 1. q. 1. art. 1. Capreolus in primum diſt. 1. q. 2. art. 1. & quæſt. 3. art. 3. & diſt. 38. q. 1. art. 1. 2. 5. Deza in 2. diſt. 24. quæſt. unica, art. 3. & 4. & diſt. 25. quæſt. unica, art. 3. Conradus prima ſecunda, quæſt. 1. art. 2. & q. 6. art. 2. Caietanus 1. p. q. 14. art. 13. & q. 22. art. 4. & quæſt. 41. art. 2. & prima ſecunda, quæſt. 9. art. 4. Ferrariensis lib. 1. contra Genes. c. 67. 81. 82. 88. & lib. 3. c. 56. Dominicus Soto lib. 1. de natura & gratia, c. 15. & 16. Vignierius, Holcot, & plures alij.

D Tertium teſtimonium ſit ſuffragium commune Scholaſticorum, quorum Catalogum dabunt Suarez lib. 3. de gratia, c. 35. Ruiz de voluntate Dei, q. 49. Illi autem ſunt Albertus Magnus 1. p. 1. q. 67. membro 5. vbi docet cauſas ſecundas liberæ gubernari à prouidentia ſecundum conſeſſionem, cui ſæpè reſtituit. Alexand. Alenſis 1. p. q. 26. membro 4. art. 3. & ſæpe alibi. Bonau. in 2. diſt. 22. quæſt. 1. art. unico, q. 1. & 2. Scotus in 4. diſt. 1. q. 1. ad 4. Guillelmus Pariſienſis 1. p. tract. de viſis. Valdenſis lib. 1. doctrinale, à c. 21. ad 30. Dionyſius Cifterciensis in 2. q. 2. & ſæpe alibi. Argentina, Carthusianus, Auguſtus, Armacanus toto lib. 16. quæſtionum Armenorum.

Denique recentiorum omnium Doctorum eadem vox eſt; defendunt enim quòd voluntas libera determinat ſeipſam, Franciſcus Victoria, Petrus Soto, Roſſenſis, Ruardus, Driedo, Vega, Caſtro, Stapletonius, Cardinalis Contarenus, Ioannes Cochleus, Ioannes Medina, Corduba, Camerarius, Catherinus. Quæ communis Doctorum conſenſio, quamuis ſola eſſet, ſufficeret ſanè ad perſuadendam veritatem ſententiæ quam propoſui.

E Quartum denique teſtimonium ſit conſenſus Philoſophorum, etiam Ethnicorum, præſertim Platonis & Ariſtotelis. Et primò quidem de Platone luculentum ſuffragium eſt Nemefij lib. de homine, c. 38. Omnia (inquit) Platonis oratio eò pertinet, vt electiones, & aliquas actiones ex electione in poteſtate noſtra eſſe oſtendat. Idem ex Platone refert Theodoretus contra Græcos, Iuſtinus in Apolog. ad Antoninum, Clemens Alexand. lib. 5. Strom. c. 7.

Teſtimonium veterum Thomiſtarum.

Suffragium commune Scholaſticorum.

Conſenſus Philoſophorum, etiam Ethnicorum.

Alcinous c. 19. Platonicos addere hîc non lubet, omniû insignes in eo genere; reliquis præcellunt Philo lib. quod Deus sit immutabilis, Plotinus enneade 3. lib. 1. 2. 3. enneade 6. lib. 8. c. 1. Maximus Tyrius differt. 25. n. 49. locum clarissimum Porphyrij affert S. Cyrillus lib. 3. contra Iulianum.

Aristotelis insignia sanè sunt testimonia: tertio Ethic. c. 5. Nostra (inquit) in potestate virtutes omnes, & vitia collocantur; quibus enim in rebus in nostra situm est potestate agere, & non agere, & in quibus non agere, in his etiam agere. Idem habetur lib. 1. de interpretat. c. 8. & 9. Metaphys. textu 10. ubi ostendit potentias rationales esse ad opposita: Quæ quidem (inquit) cum ratione contrariorum sunt; quæ irrationales, unus. Et lib. 2. Eudemiorum, c. 7. & 1. Moralium, c. 10. Eius discipulos non refero, quorum vna vox est, voluntatem dominam esse suorum actuum. Pulchra ex Alexandro referunt Eusebius lib. 6. præparat. c. 7. Cyrillus lib. 3. in Iulianum, ad text. 1. Immerito ergo Philosophum trahere aduersarij conantur in suas partes, quia sæpè 7. & 8. Phys. dicit, omne quod mouetur ab alio moueri: ex quo concludit, necessariò dari primum aliquem Motorem immobilem. Immerito (inquam) quia non id dicit Philosophus, quòd existimer esse necessariam actua-lem motionem ab extrinseco, cum id in omnibus animalibus sit manifestè falsum; sed nomine motus intelligit primam productionem, & conseruationem. Omne (inquit) quod mouetur, necessariò produci debuit, & conseruari ab alio primo mouente; quod cum sit immutabile, non potuit ab alio produci. Exemplum autem baculi quod adducit, non debuit in omnibus esse simile. Ex quo tam multiplici testimonio liquet (opinor) quàm sit tuta, & indubitata sententia, quam proposui.

Definitio libertatis.

Secunda ratio est, quia si causa prima determinat causam secundam ad operandum, etiam eam, quæ libera est, nulla prorsus voluntati creatæ libertas relinquitur, tum remota, tum proxima; idest nullus est in voluntate vsus libertatis, aded vt voluntas nunquam expedita sit proximè ad agendum, nec vnquam agat liberè. Quod argumentum vrgent efficaciter citati nuper Doctores, & à nobis videtur 1. parte, & prima secunda clarissimè demonstratum.

Prima probatio.

Primò quia omnis necessitas orta ex necessitate antecedente violat libertatem: si Deus concurrendo determinat causam secundam, necessitat illam antecedenter: ergo violat libertatem. Maior probatur, quia datur aliqua necessitas contraria libertati; nam libertas propriè dicta illa est, quæ opponitur necessitati; necessitas consequens non tollit libertatem, vt patet, sed eam supponit: ergo sola est necessitas antecedens, quæ destruit libertatem. Deinde, quod ponitur in voluntate independentè à voluntate, facitque ita illam agere, vt non possit non agere, tollit indifferentiam & dominium voluntatis in suum actum, quæ tota libertas est: necessitas antecedens facit voluntatem agere, & ponitur independentè à voluntate: ergo violat libertatem. Præterea certum est apud omnes Dialecticos, quod quoties antecedens est necessarium, consequens non potest esse contingens: vnde argumentor. Quoties antecedens non pendet à libero arbitrio, neque pendet etiam consequens: concursus necessitatis & determinans non pendet à libero arbitrio: ergo nec ab eo pendet actus qui ex eo sequitur. Potestque confirmari efficaciter in his exemplis. Amentia, pueritia, amor beatificus idè tantum impediunt vsu libertatis, quia sunt impedimenta, quæ voluntas remouere non potest, neque

A simul cum illis in sensu composito non operari: necessitas antecedens illud idem habet: ergo illa eripit libertatem.

Iam verò minor primi argumenti, quæ erat, quod si Deus concursu suo determinat voluntatem creatam, imponit illi necessitatem antecedentem, nulla eget probatione; necessitas enim antecedens illa est, quæ oritur ex suppositione antecedente, id est, ex suppositione, quæ facit vt voluntas agat, & ponitur independentè ab omni actu voluntatis: determinatio primæ causæ concurrentis facit vt voluntas agat, & ponitur independentè à voluntate: ergo illa facit necessitatem antecedentem.

Secundò argumentor ex ipsa natura & definitione libertatis, quæ definitur, Potestas agendi & non agendi, positis, idest, stantibus omnibus, quæ ad agendum sunt prærequisita; hoc enim est per quod potentia libera differt à potentia non libera, quæ licet possit non agere quando non adsum ea quæ ad agendum necessaria sunt, positis tamen illis non potest non agere, vt sæpè alibi demonstraui. Ex quo formatur facilis demonstratio.

Illà potentia non est libera, quæ non habet potestatem agendi, & non agendi positis omnibus requisitis ad operandum in sensu composito; quia, vt dixi, nulla est potentia necessaria, quæ sublati requisitis ad agendum, seu in sensu diuiso, non possit non agere: sed si causa prima determinat causam secundam præbendo ei concursum, causa secunda positis omnibus ad agendum prærequisitis in sensu composito, cum illis non potest non agere; nam ille concursus Dei est vnus ex prærequisitis ad agendum: ergo causa secunda non est vnquam proximè libera & indifferens ad agendum, vel non agendum. Imò certum est quod esse liberum, est habere dominium sui actus, vt sæpè dixi; si autem Deus concursu suo determinat voluntatem, illa non habet dominium sui actus: quod probò. Habere dominium sui actus, est illum elicere si velit, & non elicere si velit, vel etiam contrarium elicere: sed si voluntas à Deo determinetur, non potest ita disponere de suis actibus, vt illos eliciat, si velit; & si velit, non eliciat, vel etiam contrarios eliciat; quod enim sic alligatur ad vnus actum, vt non possit illud non elicere, non habet potestatem disponendi de pluribus: ergo si voluntas determinetur à Deo, manifestum est, quod illa non est domina sui actus.

Denique manifestum est quod voluntas, si à Dei concursu determinetur, nec habet libertatem proximam contrarietatis, idest ad amandum proximum, vel ad eum odio habendum; sic enim habet determinationem concursus ad odio habendum, v. g. vt concursus nullo modo sit ei paratus ad eum amandum. Neque habet proximam libertatem contradictionis, idest ad omittendum actum, vel ad eum ponendum; tunc enim non omittit liberè actum v. g. amoris, quando nullo modo potest illum ponere: sed quoties voluntas omittit actum, nullo modo potest eum ponere, quia quoties voluntas omittit actum amoris, non habet determinationem causæ primæ ad eum ponendum; si enim eam haberet, poneret actum: sed sine tali determinatione non potest ponere actum amoris: ergo voluntas non potest ponere, quoties illum omittit. Sed neque potest illum omittere quoties elicit, quia sic illam determinat concursus, vt non possit illum respuere. Nihil ergo est reliquum libertatis, si determinatio causæ secundæ à Deo est.

Prima & sollemnis aduersariorum euasio est, quod voluntas posito concursu determinante, potest quidem non operari, vel etiam contrarium operari, in sensu

Ex definitione libertatis.

Tollitur libertas contrarietatis & contradictionis.

Alia sententia in fine.

Euasio de sensu composito & diuiso.

Quaest. IV. Sect. III. de Concurſu diuino. 105

ſenſu diuiſo; quamuis non poſſit non operari in ſenſu compoſito. Senſum autem compoſitum & diuiſum ſic explicant. Voluntas (inquiunt) determinata non poteſt non operari, ideſt quamdiu habet determinationem; ſed poteſt non operari in ſenſu diuiſo, ideſt ſi auferatur concurſus determinans.

Sed contra ſic inſto. Vt voluntas ſit proximè libera, debet poſſe agere & non agere, ſtantibus omnibus prærequiſitis ad agendum in ſenſu compoſito, & non tantum in ſenſu diuiſo, alioqui, vt ſæpe dixi, nulla eſt cauſa neceſſaria, quæ non agat liberè; nam ignis ſublato concurſu Dei determinante, tam poteſt non agere, quàm voluntas hominis: ergo tam eſt liber. Deinde argumentor. Tunc tantum ſenſus compoſitus, ſeu ſuppoſitio præſens non violat libertatem, quando ponitur dependenter à voluntate, quæ poteſt illum impedire; quando autem ponitur independentem à voluntate, quæ non poteſt illum impedire, toties violat libertatem, & vocatur ſenſus compoſitus, ſeu ſuppoſitio antecedens: ſed concurſus determinans poſitus in voluntate, facit ſenſum compoſitum independentem à voluntate: ergo tollit libertatem. Minor admittitur ab aduerſariis. Probat maior. Aliquis ſenſus compoſitus, ſeu ſuppoſitio præſens, violat libertatem: ſed ille non poteſt eſſe alius ſenſus compoſitus, quàm is, qui eſt independentem à voluntate: ergo ſenſus compoſitus poſitus independentem à voluntate, violat libertatem. Probat maior. Si ſuppoſitio illa quæ auferat poteſtatem non agendi in ſenſu compoſito, non violat libertatem, cæcus liber eſt ad videndum; ille qui detinetur in vinculis, liber eſt ad currendum; beatus liber eſt ad peccandum; amens & puer liberi ſunt ad agendum bene aut male, quia pater illas eſſe ſuppoſitiones, quibus ſublatis, habetur poteſtas agendi; ſi enim amouetur cæcitas à cæco, videbit; ſi tollatur à beato viſio Dei, poterit peccare; ſi vincto ſoluantur vincula, & carcer aperiatur, poterit currere: ergo eſt manifeſtum, quod quoties ſuppoſitio independentem à voluntate tollit in ſenſu compoſito poteſtatem non agendi, violat libertatem, quamuis eam poteſtatem relinquat in ſenſu diuiſo. Et ſanè manifeſtum eſt, quod aliqua ſuppoſitio præſens poteſt afferre voluntati neceſſitatem contrariam libertati: Deus v. g. poteſt cogere ad aliquid voluntatem; cogit v. g. damnatos vt ſint in inferis; homo damnatus ad furcam, cogitur mori: ſed nihil poteſt afferre neceſſitatem, niſi ſit in ſenſu compoſito; quod enim poſitum non eſt, non poteſt afferre neceſſitatem: ergo neceſſitas in ſenſu compoſito tollit libertatem.

Altera euasio de potentia ſimularis & ſimultate potentia.

Altera euasio aliter explicat ſenſum compoſitum & diuiſum. Voluntas (inquiunt) in ſenſu compoſito non poteſt non agere, neque aliud agere, ſed tantum in ſenſu diuiſo, ideſt non poteſt actio contraria, vel non actio componi, & iungi cum concurſu determinante; ſed tamen voluntas retinet ſemper potentiam ad non actum, vel ad actum contrarium; ſicque ſuppoſitio antecedens non deſtruit potentiam agendi, & non agendi, quamuis impediat actionem, & non actionem: ſicut duæ actiones contrariae non poſſunt eſſe ſimul, & tamen voluntas habet ſimul potentiam ad actiones contrarias; ſimiliter enim voluntas poſito concurſu habet ſimultatem potentia, ſed non habet potentiam ſimultatis, ideſt ad oppoſita ſimul habenda.

Sed contra. Voluntas quæ habet concurſum determinantem in ſenſu compoſito, eodem modo ſe habet, quo voluntas beati habentis Dei viſionem;

A quo potentia motrix hominis vincti; quo voluntas pueri, aut amentis: ſed in illis omnibus potentia non eſt proximè libera: ergo neque proximè libera eſt voluntas determinata. Probat maior; nam voluntas Beati v. g. quamuis propter viſionem non poſſit carere actu amoris, habet tamen potentiam ad amandum, vel non amandum; ideſt, quamuis non habeat poteſtatem ſimultatis, habet tamen ſimultatem potentia: ſed voluntas determinata per concurſum non habet potentiam ſimultatis, ſed tantum ſimultatem potentia: ergo eodem modo ſe habet. Vnde iterum argumentor. Vt aliqua potentia ſit proximè libera, non ſufficit vt habeat ſimultatem potentia, ſed exigitur vt habeat potentiam ſimultatis; non ſufficit quod habeat entitatem potentia agendi & non agendi, ſed debet habere antecedenter potentiam ſimultatis; non quidem copulatiuè, vt patet, quia non poteſt agere ſimul, & non agere; implicat enim vt iungat actum cum non actu; ſed diſiunctiue, ita vt poſſit agere ſi velit, vel non agere ſi velit; alioqui in omnibus exemplis quæ attuli, potentia eſſet proximè expedita: ſed voluntas habens concurſum non habet diſiunctiue potentiam ſimultatis: ergo non eſt proximè libera.

Dices, Voluntas habens amorem in ſenſu compoſito, non poteſt habere carentiam amoris: ergo libertas non exigit potentiam ſimultatis.

Instantia.

Reſp. dixiſſe me ſapius, quod ſenſus compoſitus poſitus dependenter à libertate, non tollit libertatem, ſed eam ſupponit; vnde conſeſſo antecedente, diſtinguo conſequentiam; ergo libertas non exigit potentiam ſimultatis, conſequentem, concedo; antecedentem, nego.

Tertia ratio eſt, quia ſi cauſa ſecunda propter dependentiam & ſubordinationem eſſentialem ad cauſam primam debet determinari à cauſa prima, neque ſine illa determinatione poteſt erumpere in vllum actum; certè neceſſario ſequitur, quod Deus eſt verè ac propriè cauſa, & author peccati cuiuſlibet, non tantum ſecundum materiale, ſed etiam ſecundum ipſum formale peccati. Sed hoc in Theologia plenè (vt arbitror) demonſtratum eſt. *1. diſput. 5.* non virgebo pluribus, hanc vnā rationem omnino claram hîc addens. Tunc determinatur voluntas ad malitiam formalem peccati, quando determinatur ad aliquid, quo poſito inuitabilis homini eſt malitia formalis: ſed ſi voluntas determinetur ad id, à quo hîc & nunc inſeparabilis eſt malitia, determinatur ad aliquid, quo poſito inuitabilis illi eſt malitia: ergo determinatur ad malitiam formalem. Probat maior. Malitia formalis vel eſt aliquid priuatiuum, vel eſt poſitiua formalitas: ſed voluntas non poteſt determinari ad illud priuatiuum, aut ad formalitatem, niſi quatenus determinatur ad id à quo inſeparabiliter reſultat: ergo ſi voluntas determinatur ad materiale, ex quo reſultat priuatio, vel formalitas, determinatur etiam ad formale.

Deus erit cauſa & author peccati.

Confirmatur clariffimo exemplo. Sit Iudas in ſtatu, in quo deliberat, an proditurus ſit Chriſtum, an non: Deus ex ſua ſola voluntate determinat illum ad proditionem, potiùs quàm ad non proditionem; potiùs ad malum, quàm ad bonum; non vt impleat munus cauſæ primæ, nam aquè illud impleat, ſi determinaret ad bonum. Tunc oſtendo manifeſtè, quod Deus Iudam determinat ad formalem malitiam. Si quando Deus Iudam determinauit ad materiale peccati, non determinaret ad formale, Iudas ſe ipſum ad illud decerneret: ſed poſito quod Iudas determinatus fuerit ad materiale, à quo inſeparabilis

PHODG

parabilis est malitia, & quo posito, malitia illi est inquitabilis, non se determinat: quod probat. Iudas non se determinat ad id quod non est in eius electione ut sit, vel non sit: sed posito quod Iudas sit determinatus ad aliquid, quo posito non potest vitare malitiam, non est in eius electione ut sit, vel non sit malitia: ergo Iudas determinatus ad materiale peccati, non se determinat ad formale.

Alia plura possem addere, quæ sequuntur incommoda, & absurda ex sententia, quam impugno; quæ tamen quia spectare videntur ad Theologiam, prorsus hic omitto, quia solum hic specto Dei concursum naturalem: de auxiliis gratiæ planè abstineo dicere.

Prima obiectio ex multis testimoniis S. Thomæ.

Obiiciuntur primò aliqua testimonia S. Thomæ. Primò enim (ut supra monui) dicit S. Doctor, *causas secundas moueri à prima*; imò negat illas agere nisi ab ea motas. Vbi præuius concursus videtur indicari, & inclinari. Tertiò ait, *esse in Deo ideas præfinites & prædeterminantes*. Quartò ponit *quest. 3. de potentia, art. 7.* duplicem virtutem in potentia creatam; vnam firmam & permanentem, alteram transeuntem; quæ vltima virtus esse non potest aliud, quàm præmotio voluntatis à Deo. Denique Deum vocat causam primam: non est autem causa prima, si non determinat, sed determinatur.

Resp. In nullo ex huiusmodi testimoniis significari determinationem causæ secundæ à prima. Dicit S. D. causas secundas moueri à prima eo modo, quo dicitur grauius & leuius moueri à generante, quia virtutem ab eo mouendi acceperunt; in quo etiam sensu negat illas agere nisi motas. Vbi etiam sepius significat actus indeliberatos voluntatis liberæ, quorum principium est sine dubio causa prima, ne detur progressus in infinitum. Vnde dicit sepe Philosophus, illos esse à bona fortuna. In eodem sensu dicit S. Doctor, causas secundas inclinari ad agendum, & applicari, quatenus accipiunt ab eo virtutes naturales, per quas inclinantur & applicantur. Ponit etiam in Deo ideas præfinites, & prædeterminantes actiones omnes creaturarum, etiam liberarum, postquam vidit illas futuras sub conditione; tunc enim sine vlllo libertatis dispensio prædefinit illas fo maliter absolute, non tamen sine conditione aliqua virtuali, ut exposui prima parte. Merito etiam statuit duplicem potentiam in causa creata; vnam quæ intrinseca sit, & innata; alteram quæ sit transiens, & extrinseca tantum, vbi significatur solum Dei omnipotentia parata præbere concursum simultaneum. Denique nihil mirum est, Deum causam vocari primam, quia eius virtus vniuersalis est, & ad omnes effectus sic necessaria, ut nulla causa sine illo cooperante possit exercere suam virtutem, sed sint inertes omnes, & emortuæ sine Deo.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. A causa indeterminata & indifferente implicat oriri effectum determinatum; determinatum enim & indeterminatum opponuntur contradictoriè: omnis causa libera est indifferens, nisi aliunde determinetur: ergo à causa secunda libera non potest oriri certus effectus & determinatus, nisi Deus ad illum determinet. Deinde quando aliquis effectus determinatus prodit ab aliqua causa, debet reddi ratio cur ille potius effectus prodeat, quàm alius: sed si prodeat à causa indifferente, non poterit assignari vlla ratio: ergo non potest vllus effectus prodire à causa indifferente, nisi Deus illum determinet.

Resp. primò quidem, eodem planè argumento probari posse, quod Deus debet ab extrinseco agen-

te determinari, cum sit maximè liber, & indifferens ad agendum, aut non agendum. Vnde

Resp. secundò, quod à causa indifferente actiue potest effectus prodire determinatus, quia illa causa dicitur actiue indifferens, quæ vim habet se determinandi ad opposita; vnde mirum non est, quod ab ea prodeat effectus determinatus. A causa verò indifferente, quæ vim non habet se determinandi, certum est non posse oriri effectum determinatum, nisi ab extrinseco illa determinetur. In causa igitur libera se ipsam determinante redditur ratio cur hic actus prodeat ab ea nunc potius, quàm alius, quia illa causa cum sit domina suorum actuum, cum posset se non determinare ad hunc actum, libere tamen ad illum se determinauit; nec enim reddi potest alia ratio, quare voluntas velit, nisi quia vult.

Obiicitur tertio: Necessitas ex suppositione non est contraria libertati; determinatio Dei concurrentis necessitas tantum est ex suppositione, qualem facit Dei præscientia, & prædefinitio: ergo illa determinatio non tollit libertatem.

Resp. distinguendo maiorem; necessitas ex suppositione consequenti, id est quæ causatur libere à voluntate, atque adeò sequitur eius determinationem, non est contraria libertati, concedo; necessitas ex suppositione antecedente, quæ videlicet causat actum voluntatis, & eum non supponit, non est contraria libertati, nego: si enim certum est, quod aliqua necessitas tollit libertatem, certe illa debet esse aliqua suppositio; nam id quod non supponitur esse, non tollit libertatem; determinatio autem illa voluntatis antecedens est, & non causatur ab vlllo actu voluntatis, ideo illa prius exscindit omnem usum libertatis. Scio alia multa proferri ab aduersariis, quæ sanè vmbra difficultatis non habent, ut cum aiunt solam causam vniuersalissimam posse producere vniuersalissimum effectum, id est esse existentiam; solam causam summè adualem producere posse vltimam actualitatem, seu existentiam. Sed hæc, & alia huiusmodi absolute negari debent, sequeretur enim ex iis, nullam causam secundam habere virtutem agendi.

S. II.

Verum causa secunda determinet causam primam ad speciem, & ad exercitium actus.

Dico primò, causas secundas, tum necessarias, tum liberas determinare obiectiue causam primam ad speciem, & ad indiuiduum actus, non absolute, sed supposito eius decreto æterno de concursu causis secundis præbendo, quoties illum exigent.

Obserua primò, duobus modis posse vnam causam determinari ab alia, primò effectiue, secundò obiectiue. Determinare causam aliquam effectiue, est producere aliquid in ipsa causa, quod illam trahat ad opus, ut artifex effectiue determinat securum ad sciendum lignum, imprimens illi motum. Determinare obiectiue causam aliquam, est ostendere illi aliquid, quo viso statim libere se applicet ad id, ad quod decreuit se applicare; ut cum pauper, cui decreueram subuenire, ostendit mihi suam indigentiam, determinat me ad faciendam illi nunc elemosynam, quam aliqui non facerem. Certum est non posse Deum effectiue à causa secunda determinari; nihil enim in ipso Deo produci potest: sed determinare illum creatura potest ostendendo ipsi suam necessitatem, & exigentiam, cui Deus semper decreuit subuenire. Hoc est determinare obiectiue.

Obscure

Quaest. IV. Sect. III. de Concursu diuino. 167

Determina-
re ad spe-
ciem.

Ad exerci-
tium.
Ad indiui-
dum.

Prima pars
conclusio-
nis.

Secunda
pars con-
clusionis.

Obserua secundò, determinationem aliam esse quoad speciem, aliam quoad exercitium, aliam quoad indiuiduum. Determinare influxum secundum speciem, est efficere ut influxus tendat ad effectum talis speciei, non alterius, v. g. ut ignis producat, non aqua. Determinare secundum exercitium, est efficere ut effectus nunc potius producat, quam ante. Determinare ad indiuiduum, est facere ut influxus tendat ad hunc numero effectum potius quam ad alium eiusdem speciei, v. g. quod producat ignis A, potius quam ignis B. His positis,

Dixi causam primam determinari obiectiue à causa secunda quoad speciem & exercitium, non quod causa secunda determinet absolute voluntatem Dei ad dandum huc & nunc talem concursum in specie; sic enim Deus se voluntarie determinat, cum sit liber; sed quia est obiectiua ratio postulans in tali tempore concursum huius speciei, & non alterius, quem Deus non potest negare posita voluntate, quam ab eterno habuit subueniendi necessitati causarum secundarum.

Prima ergo pars de determinatione ad speciem actus manifesta est primò pro causis necessariis, quia illae sunt ex sua natura determinatae ad vnum, neque possunt ad alios effectus excurrere: v. g. ignis ex sua natura determinatus est ad producendum ignem, non aquam; ideoque natura ignis est tota ratio cur Deus cum igne potius ignem producat, quam aquam: ergo causae naturales determinant Deum ad speciem actus; id est propterea Deus praebet concursum ad effectum talis speciei, & non alterius, quia causa secunda petit concursum talis speciei, non alterius; eamque suam indigentiam obicit Deo. Deinde pro causis liberis hoc etiam patet, quia libertas contrarietatis sita in eo est, quod voluntas se ipsam determinet ad actum talis speciei, & non alterius, v. g. ad amorem potius, quam ad odium: sed non potest determinare se ipsam ad speciem, quin etiam determinet Deum obiectiue; si enim voluntas determinet se ipsam ad amorem, & non ad odium, ratio cur Deus concurrat ad amorem erit exigentia & determinatio causae secundae, non autem determinatio Dei: ergo causa secunda libera Deum determinat ad speciem.

Et hoc vnum voluere omnes illi Doctores qui dicunt, concursum, quem Deus praebet, esse indifferentem ex eo, quod non tendat nisi ad rationes generales entis; sic enim docent Molina, & Ruiz nuper citati; non enim intelligunt, quod à Deo producantur solae rationes genericae, creatura verò producat rationes specificas, quo nihil dici posset absurdius; quia cum rationes specificae sint entia per participationem, debent produci à Deo; & cum identificentur cum rationibus genericis, certe produci vna non potest sine altera. Volunt igitur tantum illi Doctores, concursum Dei esse indifferentem, quia quamuis totus effectus secundum omnes gradus sit à Deo, Deus tamen à causa secunda determinatur ad speciem actus: ratio enim cur effectus sit in tali specie, est determinatio creaturae, non autem Dei determinatio; ideoque formaliter eius concursus est indifferens, & tendit ad solas rationes entis superiores, quamuis realiter ad omnes tendat, cum eius concursus sit ipse concursus creaturae.

Secunda pars de determinatione ad exercitium non est minus euidens, primò pro causis necessariis, quia illae positis omnibus requisitis ad agendum, ita determinatae sunt ex sua natura, ut non possint non agere: ergo illae non determinantur à Deo, sed Deum determinant.

Secundò pro causis liberis probata est in supe-

riori assertionem, ubi probatum est, causam secundam non determinari à prima: ergo causa secunda determinat causam primam, quia scilicet alioqui tota excideretur libertas & indifferentia voluntatis; libertas enim contradictionis est indeterminatio ad agendum, & non agendum, & determinatio voluntatis per se ipsam, quod alibi saepe demonstratum est. Voluntas ergo determinat seipsam ad exercitium actus, & ad illud Deum determinat. Vide ibi dicta.

Obicitur primò. Si causa secunda Deum determinat, sequitur Deum in agendo pendere à creatura, quod nemo dicere auit. Probatur tamen, quia si verum est dicere: Idem Deus operatur, quia causa secunda operatur; verum est dicere, quod Deus pendet à creatura: sed si causa secunda Deum determinat, verum est idem Deum operari, quia causa secunda operatur: ergo verum est quod Deus in operando pendet à creatura. Deinde si causa secunda determinaretur à Deo, causa secunda penderet à Deo in operando: ergo si causa prima determinetur à causa secunda, certe pendet à causa secunda.

Resp. negando sequi, quod si Deus determinetur obiectiue, supposito suo decreto, pendeat à causa secunda in operando; sine illa enim operari posset si vellet; & si noller operari, non operaretur: si ergo ab aliquo penderet, à suo penderet decreto, non à creatura; nam licet Deus exigentiam sequatur creaturarum in operando, posset tamen ea neglecta operari quilibet aliud. Quod autem hoc nolit, non propterea dependet à creaturis in operando, sed tantum propter immensam suam liberalitatem decreuit earum sequi exigentiam. Ad argumentum negatur prima illa maior; si verum est, Deum idem operari, quia creatura operatur, verum est quod Deus in operando pendet à causa secunda. Hoc (inquam) nego, quia Deus obiectiue solum determinatur, & supposito decreto suo. Si causa secunda determinaretur à Deo, penderet ab eo, quia determinaretur effectiue, non obiectiue.

Obicitur secundò. Si causa secunda seipsam determinat, & causam primam, debet causa secunda dici primum principium sui actus: sequetur etiam quod causa prima subest, causa verò secunda praest; imò quod Deus causa est secunda, creatura verò est causa prima. Denique sequetur, Deum cum creaturam videt labi ad malum, lapsum eius sequi, suoque influxu adiuuare, trahique ab eo in societatem flagitij, quod designat.

Resp. duo posse intelligi per primum principium sui actus: primò principium omnino independens ab alio: secundò id quod se ipsum determinat. Creatura non potest priori modo dici primum principium sui actus, sed tantum secundo modo. Et sanè quando voluntas malè facit, non potest assignari principium vllum antèrius voluntate, & ipsa est primum principium suae ruinæ. Quod ad titulum sequi, praestare causam primam, & secundam subesse, negandum est, quia causa secunda non absolute primam determinat, sed tantum ex suppositione diuini decreti facti liberaliter, ratione cuius voluit libertatis inclinationem sequi ut posset voluntas operari libere, & mereri, aut demereri, in quo non subest, sed adiuuat operantes ex nostra determinatione. Vnde nec sequitur, quod Deus causa sit secunda; causa enim prima non illa dicitur, quae determinat; sed illa cuius influxus omnibus planè aliis agentibus necessarius est. Denique de societate flagitij quod additur, supra reiectum est, cum dixi Deum non concurrere nisi ad materiale peccati, cum concurrat ut causa prima, & benè faciat id quod malè creatura operatur.

Obicitur

Prima ob-
iectio.

Secunda
obiectio.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertio. Tunc voluntas non potest seipsam determinare quando non habet actualem concursum Dei: sed si voluntas Deum determinat, non habet actualem Dei concursum tunc quando seipsam determinat: ergo si voluntas Deum determinat, non potest seipsam determinare. Maior est evidens, quia sine Dei concursu creatura nec agere potest, nec determinare seipsam. Probatur minor. Si creatura Deum determinat, prius determinat seipsam, quam determinet Deum: sed Deus non exhibet suum concursum antequam sit determinatus: ergo Deus non exhibet suum concursum nisi postquam creatura seipsam determinavit.

Respondeo, determinationem creaturæ voluntatis posse concipi, vel pro actu ponitur, vel pro ut concipitur futura sub conditione, si nimirum divinus ei detur concursus. Non potest quidem actu poni determinatio creaturæ antequam actu ponatur divinus concursus, sed antequam Deus ponat suum concursum, potest cognoscere illam determinationem pro ut futuram hic & nunc, si præbeat voluntati suum concursum. Id quod Deum determinat, non est actualis ipsa determinatio creaturæ, sed est illa determinatio præiusta sub conditione si detur concursus.

Ad argumentum itaque conceditur maior, & minor distinguitur: sed si voluntas Deum determinat, non habet actualem Dei concursum tunc quando actualiter determinat seipsam, nego; tunc quando cognoscitur sub conditione quod seipsam determinabit, concedo: tunc enim sufficit si habeat concursum paratum sub conditione, non requiritur ut illum actu habeat. Ad probationem distinguitur maior: si voluntas Deum determinat, prius determinat seipsam actu, quam determinet Deum, negatur; prius cognoscitur determinare seipsam sub conditione, concedo.

Instabis: Illa determinatio creaturæ necessariò est à Deo, cum sit ens participatum: ergo Deus determinat creaturam.

Resp. distinguendo antecedens: illa determinatio creaturæ est à Deo, formaliter ut determinatio est, nego; pro ut actio est, concedo.

Multa video contra hoc adhuc posse obijci. Primo, quod impossibile videatur decretum, quod Deus dicitur habere de præbendo concursu; quia illud erit contrarium libertati. Secundo, quia nihil videtur assignari posse, per quod causa secunda determinet Deum ad præbendum concursum; id est, quod nihil Deus videre potest in creatura, per quod determinetur hic & nunc ad exhibendum concursum, & non antea. Quæ duo breviter postea expediri poterunt, quantum satis est Philosopho; plenior enim illa tractatio data est prima secundæ.

S. III.

Utrum causa prima determinet causam secundam ad individuum actus.

Conclusio
affirmans.

Deo tertio determinationem effectus quoad individuum actus peti à causa prima, non autem à causa secunda, vel à circumstantiis aut materia: id est, agens creatum elicit hunc effectum numero, & non alium; hanc actionem numero, & non aliam in eadem specie, quia Deus determinat ut hic effectus numero, & hanc numero actio producantur. Ita docent Suarez *disp. 5. sect. 9. num. 7.* Hurtadus *disp. 10. sectione 4.* contra Valquem *tom. 3. in 3. partem, disp. 74. c. 8.* Valentia *3. parte, disp. 11. q. 1. art. 3.*

A Ratio est, quia determinatio effectus ad individuum non potest oriri ab alia causa, quam à prima: ergo fit à causa prima. Antecedens probatur primo pro causa libera; illa enim non potest se determinare ad id quod non cognoscit: sed non cognoscit varias actuum individuationes, cum enim amas, non præfers amorem A, amor B: ergo causa libera non potest se determinare ad individuum actus.

Secundo idem probatur in omnibus causis; vel enim hæc determinatio peteretur ab ipsa natura causæ, vel ex intrinseca ratione effectus certum postulantis ordinem, vel ex circumstantiis, vel à tempore: à nullo ex his capitibus potest oriri: ergo à sola causa prima oriri potest. Primo quod non possit oriri ex ipsa natura causæ, probatur, quia ignis est omnino indifferens ad producendum ignem A, vel ignem B, aut C: neque habet in se aliquid, quo determinetur potius ad ignem A, quam ad ignem C. Secundo non petitur ab intrinseca ratione effectus qui postulet esse prius, quam alter; quia si daretur essentialis ordo effectuum inter se, non posset etiam divina virtute fieri ut ordo hic mutaretur: hoc autem falsum est, quia in resurrectionibus miraculosis effectus, qui antea erant priores, facti sunt posteriores: non est igitur ordo iste effectuum intrinsecus effectui. Tertio non à materia, quia illa indifferens est ad omnes formas & actiones recipiendas, cum sit potentia universalis. Quarto non à circumstantiis, quia illæ circumstantiæ sunt aliquod individuum: ergo causa illarum circumstantiarum debuit determinari per aliquid aliud, non à circumstantiis aliis, sic enim daretur progressus in infinitum.

Tertio declaratur modus, quo causa prima determinat causam secundam ad individuum actus; ius determinationis. quando enim ignis v. g. hic & nunc applicatur ligno, habet virtutem completam ad calefactionem ut octo; sed nihilominus ex se indifferens est ad illam, vel ad illam calefactionem ut octo, neque magis inclinat in vnam, quam in aliam; tantum enim curat facere actionem aliquam singularem; hoc autem vel illud individuum facere non curat. Videns itaque Deus causam secundam ita perplexam, ut suppleat defectum causæ naturalis, determinat ad individuum, tribuens hunc numero concursum, & non alium ex innumeris quos præbere tunc posset: & quia divinus concursus idem omnino est cum concursu creaturæ, necesse est concursum causæ secundæ determinari hoc modo ad hanc singularitatem, & consequenter ad hunc effectum numero; v. g. si possum scribere duobus calamis, tu verò eripias mihi vnum, tunc permittis mihi scriptionem per vnum, & impedis scriptionem per alterum.

Obiicitur primo. Causa prima non potest determinare ad individuum, quin determinet etiam ad speciem & exercitium, quia gradus individui idem est cum specifico; qui enim determinat ad gradum individuum, determinat ad omnia, quæ cum ipso identificantur; sicut qui producit gradum individuum, necessariò producit specificum.

Resp. negando causam secundam determinari à Deo quoad speciem & exercitium, etiam si determinetur ad individuum, quia illi gradus, quamvis identicè sint vna res, distinguuntur tamen formaliter: nego autem eum qui determinat ad gradum individuum, determinare ad omnia, quæ sunt vnum realiter cum illo gradu individuo, sed tantum ad ea quæ sunt vnum formaliter. Fateor eum, qui producit gradum individuum, producere necessariò gradum specificum, quia productio terminatur ad

rem

tem propt̃ est in se à parte rei; determinatio terminatur ad rem propt̃ subest intellectui praescedenti formalitatem vnam ab alia, vt dixi agens de praefinitionibus obiectiuis.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. Si determinatio quoad speciem & exercitium peteretur à causa prima, excideret tota libertas creata: ergo excidit etiam libertas, si Deus determinet ad indiuiduum. Probatur consequentia, quia posito quod Deus decreuerit dare hunc numero concursum, & non aliū, voluntas non est amplius indifferens ad producendam vllam aliam actionem: ergo non habet plenam libertatem; si enim plena libertas tollitur per determinationem ad speciem, certè illa tollitur multò magis per determinationem ad indiuiduum.

Resp. libertatem causae secundae nullo modo tolli per determinationem ad indiuiduum, sicut tolleretur per determinationem quoad speciem vel exercitium. Ratio est, quia determinatio quoad indiuiduum non tollit libertatem contrarietatis, neque libertatem contradietionis, quae duae sufficiunt ad integram libertatē. Triplex videlicet excogitari potest voluntatis indifferencia. Prima est libertas contrarietatis, qua possum amare, vel odire. Secunda contradietionis, qua possum amare, vel nō amare. Tertia libertas ad indiuiduū, qua possum elicere amorem A, vel amorē B. Essentia creatae libertatis exigit duas priores indifferētiās, sed vltimam istam non exigit. Igitur determinatio quoad indiuiduū cum non tollat libertatem contrarietatis, aut contradietionis, nec enim determinat ad agendū, neque ad non agendū intra talē speciem, nullo modo tollit libertatem, sicut eam tolleret determinatio quoad speciem, & quoad exercitium; determinatio enim quoad exercitium supponit duas determinationes iam factas, vnde nec facit vt voluntas, quae non esset operatura, operetur, neque vt eliciat actum talis speciei, quem non esset elicitura; sed tantū facit vt actum eiusdem speciei cum ceteris innumeris quos posset elicere voluntas, eliciat potius quā alios.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio. Voluntas est libera non solum ad amandum & non amandum, sed etiam ad amandum intensè, aut remissè; sed intensio & remissio actus pertinent ad indiuiduationem actus; ergo voluntas libera est circa indiuiduationem actus. Minor est certa; nam amor vt quatuor, non differt specie, sed indiuidualiter tantū ab amore vt sex.

Resp. voluntatem esse liberam, & se determinare ad amandum intensè, vel remissè; sed nego determinationem ad intensionem & remissionem actus esse determinationem ad indiuiduum, quia voluntas potest elicere plures actus intensos vt sex, & plures actus intensos vt octo. Si quid ratur ergo, quomodo determinetur ad hunc actum vt sex potius quā ad alium actum vt sex, fateor quod intensio actus non pertinet ad speciem actus, sed est aliquid accidentale ipsi qualitati; ideo dici potest pertinere ad speciem accidentalem.

Quarta obiectio.

Obiicitur quarto. Si causa secunda esset prius indifferens quoad indiuiduum actus, ita vt posset quodlibet producere, posset etiam producere naturaliter effectum iam corruptum sine vllō miraculo, & sic mortuorum resurrectio non erit impossibilis naturaliter.

Resp. causam secundam esse quidem ex se indifferentem ad omnes effectus, qui possunt produci naturaliter, cuiusmodi non est effectus iam corruptus; sed quia tamen causa propter quam reproduci non potest effectus, solum est (vt aliàs dixi) decretum diuinum, ideo dici potest causam secundā esse quidem ex se indifferentem ad productionem effectus corrupti, si adsint omnes dispositiones requisitae ex parte subiecti, & Deus ad eum determinet: g. sol hodie indifferens est, quantum est ex se, ad producendum idem lumen quod heri producebat; si enim Deus illū determinaret

R. P. de Rhodis curf. Philosoph.

A ad eius productionem, tam bene illum produceret, quā aliud lumen: & quando corpus embryonis formatum est, & paratum ad vnionem cum anima, tam bene vniretur animae hominis mortui, quā alteri animae de nouo creatae. Sed absolutè tamen dici non debet causa secunda indifferens ad productionē effectus corrupti, quia propter diuinum decretum de non reproductendis effectibus corruptis, & saepe propter defectū dispositionū necessariarū ad productionem talis effectus, ille non potest sine miraculo iterū produci.

Resurrectio ergo mortuorum est verè supernaturalis secundum modum, non propter solum Dei decretū, sed quia suppletur in ea dispositiones necessariae ad productionem effectus; solo videlicet imperio, in instanti, sine vllō agente applicato, sine materia vlla disposita per prauas alterationes, corpora corrupta & dissipata resumunt priorem statum, quod est supernaturale.

§. IV.

Quale sit decretum, quo proximè Deus omnipotentiam suam applicat ad praebendum concursum.

Contra datam resolutionem de determinatione causae primae per causam secundam, grauissima (vt notabā) difficultas est, quia Deus non potest actu praebere suum concursum causae liberae hic & nunc operanti, quin ab aeterno decreuerit concursum illum praebere; id est, quin habuerit voluntatem fixam & determinatā praebendi hoc tempore talem numero concursum; Deus enim in tēpore nihil facit, quod facere non decreuerit ab aeterno. Sed neque fuit illud decretum duntaxat aliquod generale ac confusum, quo dixerit, *Volo concurrere cum causis secundis quoties ipsae hoc exigent*; sed etiam dixit distinctissime, *Volo cum tali causa, in hoc instanti concurrere ad talem actū*; & quando actu exhibet concursum dicit, *Volo hic & nunc applicare meam omnipotentiam, & praebere concursum*. Vnde videtur quod illud decretum absolutū est, efficax, determinatum, & antecedens productionem effectus; sed cum decreto absoluto & antecedente videtur non posse stare voluntatis indifferencia, cum huiusmodi decretū non possit frustrari effectū; ergo cum concursu Dei non potest stare indifferētia voluntatis creatae.

Statu controuersia.

D De hoc Dei decreto fusè disputabam prima secunda, agens de libertate voluntatis; & plenè de illo discesserunt Suarez disp. 22. Metaph. §. 7. & lib. 1. de concursu Dei, c. 14. Vasques 1. p. disp. 87. c. 1. Lessius de gratia, c. 4. Arrabal disp. 77. Ruiz de voluntate Dei, disp. 45. Moncaus disp. 13. c. 9. Fasolus q. 19. art. 4. Herice, Ariaga, & reliqui Theologi communiter. Mihi obiter indicasse hic satis erit quae aliàs dixi plenius.

Dico tertio. Decretum, quo Deus proximè applicat suam omnipotentiam ad cooperandum causis secundis liberis, non esse simpliciter antecedens, sed sequi: scilicet eorū quae voluntas liberè factura est, nec esse simpliciter determinatū & absolutum, neque simpliciter conditionatum & indifferens; sed ita esse absolutum, vt aequiuallenter sit conditionatum & indifferens.

E Quatuor partes habet conclusio sigillatim, sed breuissimè probandas. Primo, quod decretum illud non sit simpliciter antecedens, probatur, quia illud decretum, quod sequitur prauiisionem conditionatam eorum quae voluntas factura est, non est simpliciter antecedens; nam licet antecedit effectum absolutè futurum, sequitur tamen illum futurum sub conditione: sed voluntas dandi concursum voluntati liberae hic & nunc, sequitur prauiisionem conditionatam actus voluntatis, aliqui necessitaret voluntatem antecedenter & eā modo ageret voluntas: ergo illa voluntas diuina non est simpliciter antecedens.

Illud decretum non antecedens.

P

Secundò,

Non est simpliciter absolutum.

Secundò, quod illud decretum non sit simpliciter absolutum & determinatum, probatur primò, quia si simpliciter efficax, absolutum, & determinatum ad vnum, voluntas nunquam facere posset ea quæ non facit, & ita nunquam peccaret aliquid omitiendo. Probatur hæc sequela, Voluntas facere non potest id ad quod paratur non habet cōcursum: sed voluntas nunquam haberet paratum cōcursum ad ea opera, quæ non facit; Deus enim non pararet cōcursum nisi per decretum absolutum & efficax, quod semper habet effectum: ergo voluntas nunquam facere potest ea quæ omittit, si decretum hoc Dei est absolutum & determinatum. Secundò, vel illud decretum ita sequitur consensum voluntatis præuissum conditionatè, ut dicat ordinem ad præuisionem illam, vel ita ut nullum ordinem ad eam dicat; si dicit ordinem ad illam scientiam: ergo non est simpliciter absolutum, sed includit aliquam conditionem, ut patet; si non dicit vllum ordinem ad illam scientiam, neque vlllo modo ab ea pendet: ergo facit necessitatem antecedentè simpliciter; quod probò. Illa est suppositio simpliciter antecedens, quæ non pēdet vlllo modo à consensu voluntatis, & necessariò infert effectum: hoc decretum nullo modo penderet à consensu voluntatis, & necessariò infert effectum, cum esset absolutum & efficax: ergo illud decretum esset suppositio antecedens. Tertiò, si decretum illud absolutum est, & efficax, Deus per scientiam necessariam, non autem per scientiam conditionatam præuideret consensum voluntatis, & sic ille consensus est simpliciter necessarius. Probo hanc sequelam. Implicat ut Deus præuideat consensum voluntatis futurum conditionatè, quin præuideat omnes eius causas, quæ necessariè sunt ad eius existentiam, quarum vna est decretum efficax dandi cōcursum: sed Deus per scientiam necessariam, non autem per scientiam vlllo modo liberam cognoscit, quod si habeat decretum absolutum dandi cōcursum, voluntas operabitur; hoc enim est omninò necessarium: ergo Deus cognoscit consensum voluntatis per scientiam necessariam. Neque satis facit Vasques dicens, istud esse decretum duntaxat comitans; patet enim quod sit antecedens, cum sit vnum ex prærequisitis ut ponatur consensus.

Non est formaliter conditionatum.

Tertiò, quod illud decretum non sit simpliciter conditionatum, probatur, quia voluntas purè conditionata non potest ponere actu & efficaciter effectum, quamdiu manet conditionata: hæc Dei voluntas actu, & efficaciter ponit cōcursum, est enim voluntas actu cōcursum præbens voluntati consentienti: ergo illa voluntas non est purè, ac formaliter conditionata. Deinde si voluntas illa esset conditionata formaliter, Deus diceret, *Ego volo præbere cōcursum si voluntas consenserit*: hoc autem implicat, quia cum Dei consensus & consensus voluntatis sint actio eadem, Deus diceret, *Volo concurrere, si concurrero*: ergo voluntas illa non est formaliter conditionata.

Non est indifferens.

Quartò, quod illud decretum non sit simpliciter inefficax, & indifferens ad disuncta, ita ut Deus habeat solum voluntatem concurrenti ad amorē, vel ad odium, & applicandi suā omnipotentiam ad bonum, vel ad malū opus, demonstrari potest primò, quia illa voluntas est efficax, quæ habet suum effectum; voluntas enim inefficax dicitur illa, quæ non habet effectum; inefficax illa, quæ habet effectum: sed voluntas exhibēs hūc & nunc cōcursum ad amorē, habet effectum; voluntas enim actu amat, ut suppono: ergo illud decretum non est inefficax. Secundò, quod etiam non sit indifferens ad duo disuncta, probatur manifestè, quia illa voluntas non est indifferens ad duo disuncta, quæ habet effectum determinatū ad vnam partem disunctionis, & non ad aliam: sed voluntas qua Deus proximè hūc & nunc applicat suam omnipotentiam mihi loquenti, habet effectum

A cum determinatū ad vnam partem disunctionis, & non ad aliam: ergo illa voluntas non est indifferens ad disuncta. Deinde implicat ut illa voluntas sit indifferens, & tamen efficax, alioqui poneret actu duo contradictoria; vellet enim efficaciter agere: ista voluntas, qua Deus proximè applicat suam omnipotentiam, est efficax, ut ostendit ergo implicat ut illa voluntas proxima sit indifferens; si enim æqualiter terminatur ad disuncta, quæ opponuntur cōtradictioni, certè ponit omninò æqualiter vtrumque disunctum oppositum cōtradictioni. Denique illa voluntas cum operatur, non est indifferens ad disuncta, quæ antequam operetur, determinatur à causa secunda ad vnam partem disunctionis: sed Dei voluntas determinatur à causa secunda ad vnam partem disunctionis: ergo voluntas illa proxima non est simpliciter indifferens. Dico, voluntas proxima; quia certum est, quod voluntas remota & generalis præbendi cōcursum omnibus causis liberis, est indifferens & conditionata.

Quintò itaque sequitur ut decretum istud sit conditionatum, ut dixi, virtualiter, & æquiualeuter, ita ut Deus non dicat, *Volo concurrere si voluntas consenserit*; sic enim decretum esset conditionatū formaliter: sed, *Volo concurrere ita ut non hoc vellem, si voluntas creata vellet omittere actionem*, quod est decretum esse conditionatum virtualiter. Probatur autè, quia istud decretum, ut probauimus, nec est simpliciter absolutum, nec obicit voluntati liberæ; nec est formaliter & simpliciter conditionatum, ne sit inefficax: ergo est conditionatum virtualiter, sic enim neque simpliciter antecedens est, cum supponat scientiam conditionatam, & ab illa penderet; neque tollit libertatem, cum includat illam ut conditionem. Neque inefficax est, cum absolute dicat, *Volo concurrere, sed ita tamen ut cessare possit voluntas à consensu, & illum omittere*: quod est decretum esse dependens à voluntate.

Decretum conditionatum virtualiter.

Sic ergo componi possunt diffidentes Authorum sententiæ; qui enim volunt istud decretum esse absolutum & efficax, non excludunt conditionem virtuale, cum etiam velint illud pēdere à scientia conditionata; & qui volunt illud esse conditionatū, indifferens, & inefficax, non ponunt conditionem & indifferenciam nisi virtuale, eo quod Deus, quantum est ex se, paratus sit non agere, si voluntas velit omittere consensus; & tam paratus sit ad vnum extremū disunctionis quam ad aliud extremū. At in hoc differt decretum Dei concurrenti cum causis necessariis, à decreto concurrenti cum causis liberis, quod illud sit absolutum simpliciter, & sine conditione vlla virtuali; cum tamen istud æquiualeuter sit conditionatum. Neque in hoc vllus est circulus, ut constabit ex statim dicēdis.

S. V.

Quid sit illud, quo causa secunda determinat primam ad præbendum cōcursum.

Hæc est altera, ut monebam, eaque grauissima difficultas, qua probatur implicare ut causa secunda determinet Deum ad concurrenti; si enim Deum obiectiue determinat, sanè debet per aliquid illi determinare; nihil autem videtur posse assignari per quod Deum determinet; non enim entitas ipsa voluntatis Dei determinat, cum illa sit indeterminata, & indifferens; neque ipsa voluntatis determinatio, quia illa cū sit actio voluntatis, vel certè illa includat, est etiam realiter ipse cōcursum Dei, atque ita Deus per suū cōcursum determinabitur, ut velit præbere cōcursum; quod implicat, quia cōcursum est aliquid posterius voluntate præbendi cōcursum. Multi etiam sunt in hac explicanda difficultate Theologi, quos citavi nuper: mihi satis erit obiter explicare, quæ dixi alias diffusius. Dico quartò, Deum non posse determinari à causa

Conclusio quadri-membri.

Quæst. IV. Sect. II. de Concursu diuino. 171

sa secunda, quin videat aliquid in ipsa, per quod exci-
tetur, & determinetur hic & nunc ad agendum;
illud autem esse non posse actionem, quam eliceret
voluntas; si se sola posset agere; neque determina-
tionem voluntatis causalem, aut formalem, præui-
sam conditionatè, si detur concursus; sed esse actio-
nem ipsam conditionatè futuram, si Deus decreue-
rit accommodare se voluntati, dando illi concur-
sum. Quatuor sunt partes conclusionis.

Deus videt
aliquid in
creatura per
quod deter-
minetur.

Primo, quod Deus videat aliquid in causa secun-
da, per quod determinetur & exci-
tetur ad exhiben-
dum concursum suum, miror posse à nonnullis ne-
gari, qui aiunt, præberi à Deo concursum duntaxat
indifferentem, & parari omnipotentiam ad ea quæ
voluntas voluerit, eo modo quo paratus est habitus
concurrere cum potentia; quod est Deum cæco
modo agere. Probat autem, hoc effectiue determina-
tur à voluntate, sed obiectiue, ut dixi: sed determi-
nari Deum obiectiue, est Deum videre rationem ali-
quam obiectiuam, per quam exci-
tetur; ergo Deus videt in creatura rationem aliquam obiectiuam, per
quam exci-
tatur. Deinde non potest Dei omni-
potentia hic & nunc applicari ad cooperandum, nisi
per Dei voluntatem applicetur: sed voluntas non
potest applicare omnipotentiam nisi aliquid videat
intellectus per quod exci-
tetur voluntas, quæ ut pa-
ter, nunquam fertur in incognitum: ergo intelle-
ctus Dei videt aliquid in creatura cum qua concu-
rit. Præterea Dei decretum dicitur esse posterius scien-
tiæ conditionatæ eorum, quæ voluntas factura est:
ergo voluntas non operatur sine directione illius
scientiæ, videturque aliquid, à quo exci-
tetur. Denique
cæcus ille modus operandi profus dedecet intuen-
tem omnia providentiam.

Deus videt
quid factura
sit voluntas
sine concu-
su.

Secundo, illud per quod creatura Deum determi-
nat, seu illud, quod Deus videt, & per quod exci-
tatur ad operandum hoc & non aliud, hic & nunc, non
ante, neque post, non est actio, quam causa secunda
eliceret si posset operari sine concursu Dei; Deus
enim (inquiunt quidam Doctores) videt volunta-
tem operabundam, id est operaturam hic & nunc, si
absque Deo posset operari; quod sanè placere nullo
modo potest. Primo, quia illud quod est omnino
impossibile, non potest terminare scientiam Dei
practicam, neque dirigere voluntatem; nunquid
enim chimæra potest terminare scientiam practi-
cam Dei, quæ semper terminatur ad aliquid opera-
bile: Sed id quod voluntas creata faceret hic &
nunc, si per se sola posset operari, est aliquid im-
possibile ac chimericum: ergo illud non potest di-
rigere voluntatem Dei, nec terminare scientiam
eius practicam. Deinde Deus non potest cognosce-
re voluntatem operaturam hic & nunc, si posset ope-
rari sine Deo, nisi cognoscat actionem in indiuiduo,
quam elicitura esset voluntas: sed non potest cog-
noscere operationem vllam in indiuiduo, quam eli-
citur esset voluntas, si operaretur sine concursu
Dei, quia nulla huiusmodi operatio est possibilis:
ergo Deus non potest cognoscere quod voluntas
esset operatura sine concursu Dei. Denique absur-
dum est dicere, voluntatem esse actu liberam depen-
dentem à conditione aliqua impossibili. Fateor
Deum multa cognoscere impossibilia: v. g. videt
quod si Spiritus sanctus non procederet à Filio, non
distingueretur à Filio; sed nego tantum, quod huius-
modi conditio impossibilis dirigat vquam vo-
luntatem Dei ad operandum, & quod terminet
scientiam Dei practicam.

Tertia pars.

Tertio, id quod Deum determinat, non est deter-
minatio ipsa creatæ voluntatis absolute futura, ut
patet; quia actio voluntatis ut fiat, exigit diuinum
R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A concursus: ergo non potest videri absolute futura
talis actio, nisi iam decretus sit diuinus concursus:
ergo actio illa iam absolute futura non determinat
Deum ad decernendum concursum. Sed neque actio
illa voluntatis determinat Deum conditionatè præ-
uisa sub tali conditione, si detur concursus. Ratio est,
quia id quod determinat Deum ad concursum, est
aliquid prius concursu: sed actio creaturæ præuisa
conditionatè, si detur concursus, non est prior con-
cursu: ergo actio creaturæ futura conditionatè si de-
tur concursus, non d. terminat Deum ad concursum.

Quarta
pars.

Quarto itaque, id per quod causa prima determi-
natur ad dandum concursum, seu id quod Deus vi-
det, est determinatio ipsa voluntatis creatæ futura
conditionatè, si Deus decreuerit dare concursum ac-
commodando se voluntati, quia verè illud Deus vi-
det, & illud antecedit concursum; decretum enim
conkursus antecedit concursum: ergo per illud po-
test exci-
tari, & determinari Deus ad dandum con-
cursum. Deinde potest Deus determinari per actio-
nem creatam futuram dependentem ab omnibus suis
causis: sed quando Deus dicit, *Voluntas agit si ego de-
crevero concurrere cum illa*; Deus videt actionem vo-
luntatis futuram dependentem ab omnibus suis cau-
sis futuris conditionatè: ergo per illam potest de-
terminari.

Obiicitur primo, hinc sequi, quod diuinus con-
cursus est posterior, saltem ratione, quàm actio causa
secunda, siue quod hæc actio prius ratione prodiit à
causa secunda quàm à causa prima: consequens illud
absurdum est, quia in illo priori concursu creaturæ
independens esset à Deo, & consequenter non esset
ens per participationem à Deo: ergo id quod Deum
determinat, non est actio creaturæ. Probat maior.
Quia id quod determinat Deum ad concursum, est
prius concursu: actio creaturæ determinat Deum
ad concursum: ergo est prior concursu.

Prima ob-
iectio.

Resp. non esse absurdum dicere, quod actio causa
secunda in aliquo sensu dici potest prior ratione,
quàm concursus cause primæ; prius enim ratione
significare potest id quod est ratio ut aliquid sit, &
non contra: hæc enim propositio vera est, *Idcirco Deus
agit, quia creatura illum determinat*: hæc autem falsa,
Idcirco agit creatura, quia Deus se determinat. Si autem
prius ratione significet id quod potest concipi age-
re independentem, certè concursus Dei non est po-
sterior concursu cause secundæ, quia implicat con-
cipi causam secundam agere independentem à causa
prima. Neque potest vllum signum rationis fingi, in
quo agant causa secunda, & non agat prima; sed tan-
tum in eodem signo concipitur agere causa secun-
da, & determinare obiectiue Deum ad cooperatio-
nem. Fateor ergo, quod actio creaturæ ut conditio-
natè futura, præcedit actualem exhibitionem con-
kursus; sed nego quod actio creaturæ absolute præ-
sita, illam præcedat; hæc enim Deum non determi-
nat, ut patet.

Obiicitur secundo, Deus hanc propositionem cog-
noscit per scientiam necessariam, *Si ego dederò, vel si
voluerò dare voluntati meum concursum, voluntas se
determinabit ad agendum*; est enim hoc necessarium
& infallibile: ergo Deus ut determinetur, non vi-
det actionem voluntatis futuram sub ea conditio-
ne; semper enim videt actionem eo modo futuram.

Secunda
obiectio.

Resp. illam quidem propositionem cognosci per
scientiam necessariam, *Si ego dederò concursum, vo-
luntas agit*; & per hoc Deus non determinatur.
Sed istam, *Si ego decrevero dare concursum accom-
modando me voluntati*; Deus cognoscit per scien-
tiam conditionatam, quia decretum hoc Dei, ut pa-
ter, non est absolutum, sed dependens à voluntate.
Si Deus diceret, *Si ego absolute decrevero concurrere,*

P 2 voluntas

Voluntas ager, esset propositio necessaria; sed ista contingens est, *Si e. o. decrevero concurrere sequendo existentiam voluntatis, voluntas liberè operabitur*; & hoc est quod videt Deus, & per quod determinatur.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio, Deus non potest videre determinationem voluntatis creatæ, quin videat illam existentem dependentem ab omnibus suis causis, sed una ex illis causis est decretum Dei de dando concursu: ergo Deus non potest videre determinationem creatæ voluntatis, quin videat suum decretum: ergo non determinatur ad decretum per illam determinationem: ergo Deus determinatur ad decretum per ipsum decretum.

Resp. Deum non posse determinari ad decretum per ipsum decretum, sed posse determinari ad decretum per aliquid quod in obliquo connotet ipsum decretum conditionatè futurum. Vnde ad argumentum concedo, quod Deus non potest videre determinationem creatæ voluntatis, quin videat decretum suum conditionatè præsum ab ea connotari; nego autem ultimam consequentiam: ergo non determinatur ad decretum per illam determinationem quæ in obliquo connotat decretum futurum conditionatè; sic enim ipsum decretum non determinat decretum, sed aliquid connotans in obliquo decretum, in quo nihil est incommodi.

QVÆSTIO V.

De causa finali.

Aristoteles 2. *Physic. cap. 8.*

Causam finalem Ethica considerat agens de fine ultimo ad quem homo debet dirigere suos actus, & ex illo totam vitam ordinare. De hac autem causa quinque sunt physice considerationis. Primum existentia & quidditas causæ finalis cum variis eius diuisionibus: secundò principium causandi finis: tertio causalitas: quarto effectus: quinto quænam agentia agant propter finem.

SECTIO I.

Quidditas diuiso, & existentia causæ finalis.

Quidditas definitione continetur; diuiso multiplex est. Circa existentiam finis controuersum dicitur hoc loco est, utrum finis verè participet conceptum formalem causæ, & sit vera causa.

Definitio.

Dico primò, rectè finem definiti, *Id cuius gratia, seu id propter cuius amorem fit aliquid*. Materia videlicet causat recipiendo, forma actuando, efficiens per positum influxum, finis per bonitatem & conformitatem.

Due conditiones.

Colligitur autem ex data definitione, quod ad finem due requiruntur necessariò conditiones. Prima ut per se, seu propter propriam bonitatem sit amabilis: secunda ut eius gratia fiat aliquid; medium videlicet propter aliud amatur, & efficitur. Finis est id propter quod amatur, & sit aliud; quidquid enim amat voluntas, vel illud propter se amat, vel propter aliud, id est vel in eo sistit, vel illud ordinat ad aliud. Id in quo sistit, dicitur finis; quod ordinatur ad aliud, dicitur medium.

Finis ultimus & non ultimus.

Dico secundò, duas esse præcipuas diuisiones finis; primò enim diuiditur in finem ultimum, & non ultimum. Finis ultimus est is, qui tantum propter bonitatem suam appetitur, & non propter aliud, seu ad quem alia omnia referuntur, ipse verò ad nihil aliud refertur in tali serie; ut sanitas, Dei visio, &c. Finis non ultimus est, qui propter bonitatem quidem suam appetitur, sed ita tamen ut ap-

petatur etiam propter aliud: ingrederis v.g. carcerem, ut des elemosynam, & elemosynam illam ad remissionem peccatorum ordinas; elemosyna illa finis est, quia per se amatur, & medium, quia propter aliud amatur. Rursum autem finis ultimus alter est simpliciter ultimus, ad quem omnia creata referuntur, vel explicitè, vel implicitè; ipse verò ad nihil aliud refertur: huiusmodi est Deus, & o: alter est ultimus secundum quid, qui propter se sic expetitur, ut propter aliud non expetatur intra certam seriem actionum; huiusmodi finis potest esse sanitas, quæ licet referibilis sit ad aliud, tamen intra seriem quandam actionum non ordinatur ad aliud. De fine simpliciter ultimo, ad quem ut scopum collineare debent omnes actus nostri, dicitur in principio Ethicæ.

Secundò celebris est diuisio finis in finem cuius gratia, & finem cui: finis cuius, est ipsa res assequenda, ad quam media omnia diriguntur, ut sanitas est finis cuius gratia pharmacum hauritur. Finis cui est subiectum cui talis res desideratur; ille qui haurit pharmacum finis est cui sanitas amatur. Rursum finis cuius diuiditur in finem qui, & finem quo. Finis qui, est res ipsa quæ desideratur; finis quo, est assequatio, seu possessio rei; v.g. Beatitude est finis cuius gratia homo existit, sed in ea finis qui, est Deus; finis quo, est visio Dei. Circa diuisionem hanc notissimam in finem cuius, & finem cui; in finem qui, & finem quo, tria necessariò debent obseruari.

Primum est, diuisionem hanc non esse diuisionem finis in duos fines adequatos, sed in duas rationes eiusdem finis, qui simpliciter dicitur cuius gratia; quia videlicet nunquam vnus ex illis finibus suam exercet causalitatem sine altero, id est nisi relatus & coniunctus cum altero. V.g. cum sit aliquid propter sanitatē, non sit illud propter sanitatem in abstracto, sed propter eam ut coniungendam cum subiecto sanando. Illud ergo quod adequatè mouet agrotum, est sanitas futura in se ipso, id est, esse sanum. Finis ergo cui, & finis cuius duæ sunt rationes inadæquate vnum adequantes finem totalem; finem cuius, ut formam acquirendam; finem cui, ut subiectum informandum. Idemque dicendum rursum est de fine qui, & fine quo, ex quibus tanquam ex partibus integratur vnus finis cuius.

Secundum est, quod vterque ille finis verè participat rationem finis, quia vterque propter se amatur, non propter aliud; finis enim cuius gratia, tametsi ametur alteri tanquam bonum ipsi conueniens, verè tamen habet rationem finis, quia propter bonitatem suam appetitur, & ad ipsum alia ordinantur omnia, ut constat in sanitate quæ amatur ut conueniens agrotis, & propter illam fiant omnia pharmaca. Neque obstat, quod finis cuius ordinatur ad finem cui; vnde videtur amari propter aliud, & ad aliud ordinari; dupliciter enim potest aliquid ad aliud ordinari. Primò ut medium ad finem assequendum, & quidquid eo modo ad aliud ordinatur, finis rationem non habet. Secundò ordinatur ad subiectum tanquam vltima ratio assequenda, & hoc non tollit rationem finis. Itaque finis cuius, non appetitur propter aliud primo, sed secundo modo; quia non appetitur tanquam aliquid vtile ad bonum aliquod vltius assequendum, sed tanquam bonum assequendum: sanitas enim v.g. licet non appetatur propter se ipsam extra subiectum, sed propter se ipsam in subiecto, tamen particula illa, propter, non denotat vltiorem aliam formam assequendam, sed solum denotat subiectum; ideoque dici non potest medium, sed verus finis. Nam v.g. per actum speciei Deum amamus ut nobis bonum & vltimum finem nostrum, & illum ad nos ordinamus.

Finis cuius, & finis cui.

Non sunt duo fines adequati.

Habent vtram rationem finis.